

РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Л. М. Степасюк, к.е.н., доцент,
Н. П. Борисенко, студентка
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

У сільському господарстві України, півтора століття тому, у гонитві за кращими врожаями та вищими прибутками, розпочалося застосування хімічно-синтезованих добрив. Пізніше почали використовувати пестициди та сильнодіючі отрутохімікати. Такі дії дозволили значно збільшити обсяги валового збору, але погіршилися смакові якості продукції та її вплив на здоров'я людини. Саме тому постало питання необхідності розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції.

Загрози «хімізації» розглядали різні вчені та фахівці, зокрема Іван Овсінський, який один з перших акцентував увагу на проблему використання хімікатів і розробив свою систему землеробства, що дозволяє без хімії досягнути високих врожаїв та потурбуватися про землю.

Проблеми розвитку органічного виробництва в аграрному секторі досліджували такі вчені, як: В. Кисіль, М. Кобець, Ю. Манько, В. Месель-Веселяк, Є. Милованов, П. Писаренко, І. Примак, П. Саблук, О. Ходаківська, М. Шичула, І. Шувар та ін. Їхні наукові праці сприяли створенню міцного теоретико-методологічного фундаменту, проте дана тематика потребує глибшого і всебічного дослідження.

Загалом органічне сільське господарство – виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей, котре поєднує в собі традиції, нововведення і науку з метою покращення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для вищезазначеного.

Серед європейських країн за виробництвом органічної сільськогосподарської продукції внутрішній ринок України славно розвинутий і займає 25 місце, що пов'язано з незначними обсягами реалізації органічної продукції в країні. Станом на 2018 рік в Україні основні площі органічних сільськогосподарських угідь задіяні під вирощування зернових (пшениця, ячмінь, кукурудза) – 197 тис. га. Під олійні культури (соняшник і ріпак) відведено 67 тис. га. Площі під вирощування органічних овочів перевищують 8 тис. га, а під органічну картоплю – 1200 га (рис. 1).

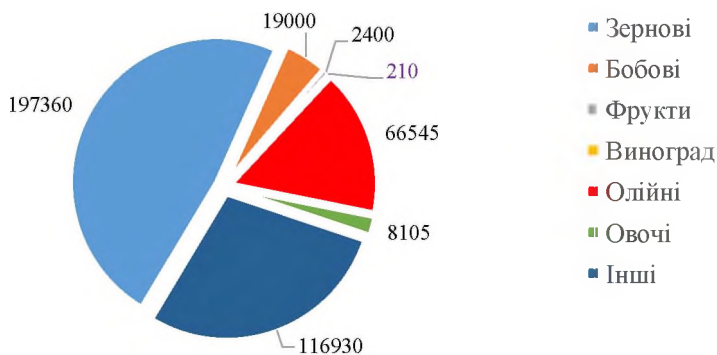

Рис.1 Площі органічних с.-г. земель в Україні, га

За площами, відведеними під вирощування органічних зернових, олійних та овочевих культур, а також органічної картоплі Україна входить до ТОП-10 виробників у світі. Зокрема, наша країна

сьома за площами зернових, п'ята – за площами олійних, дев'ята – за площами картоплі, десята – в рейтингу виробників овочевих культур [6].

На сьогоднішній день можна виділити такі основні проблеми розвитку органічного виробництва в Україні:

- органічне сільськогосподарське виробництво не має функціонуючої державної системи контролю, яка була б акредитована на національному та міжнародному рівнях і охоплювала контроль як операторів органічного сектора, так і продукції;

- незавершена земельна реформа та відсутній прозорий та цивілізований ринок сільськогосподарських земель;

- відсутній соціально-відповідальний маркетинговий підхід у виробників та маркетингових організацій, продавців та інших учасників, який є запорукою дотримання основних принципів органічного виробництва, що необхідні для встановлення ринкових відносин, співпраці тощо;

- недостатньо розвинений внутрішній ринок та відсутня державна підтримка погіршує позиції вітчизняних виробників на світовому ринку органічної продукції. Ціни на вітчизняну органічну продукцію на 50–300% вище за традиційну [5].

Серед головних зовнішніх факторів, що стримують розвиток органічного сільськогосподарського виробництва в Україні слід виділити наступні: фактори попиту, конкуренцію, збут продукції, можливі зміни ринкової кон'юнктури органічної продукції, нестабільність вітчизняних ринків сільськогосподарської продукції; зміна курсу валют, зростання цін на сільськогосподарську техніку, добрива та засоби захисту рослин, рівень інфляції, зміна рівня доходів населення, державна податкова політика, рівень політичної стабільності в країні, рівень корумпованості влади тощо.

Однією з важливих проблем є неусвідомленість населення щодо сутності та переваг органічної продукції, тому дуже часто органічна продукція ототожнюється з натуральною, екологічною, біологічною тощо. Слід зазначити, що у різних країнах використовуються свої системи органічного виробництва, назви яких відрізняються (органічна, біологічна, органо-біологічна, біодинамічна, екологічна), що і є причиною вищезазначеної проблеми.

Сьогодні на органіку припадає лише 1% обсягу продажу продуктів харчування, хоча й спостерігається тенденція до його зростання. Споживачами цієї продукції є переважно люди з середнім та високим рівнем доходу. На думку українських експертів, потенційними споживачами органічної продукції в Україні є близько

5% населення великих міст, які готові платити за неї на 30–50 % більше, ніж за звичайну продукцію [1].

Ще однією проблемою є державна фінансова підтримка виробництва та реалізації органічної продукції. Існують два найпоширеніші підходи державної фінансової підтримки виробництва та реалізації органічної продукції – американський та європейський.

1. Американський підхід ґрунтується на фінансуванні державою науково-дослідних розробок у сфері органічного виробництва, сертифікації та просування органічної продукції [9]. Цей підхід забезпечує підвищення якості органічної продукції завдяки застосуванню нових методів виробництва, а також збільшення обсягів продажу органічної продукції за допомогою розвитку маркетингу органічної продукції.

2. Європейський підхід полягає у наданні субсидій виробникам органічної продукції [10]. В результаті підвищується рівень розвитку органічного виробництва та забезпечується сталий розвиток сільських територій.

Так як виробництво та реалізація органічної продукції в Україні знаходяться на стадії розвитку, вважаємо, що з боку держави слід застосовувати обидва підходи. До того ж важливим залишається питання щодо гармонізації українського законодавства із законодавством країн Європейського Союзу, що дозволить більш чітко регламентувати всі процеси на етапах виробництва, переробки, сертифікації, транспортування та реалізації органічної продукції.

Також відомо, що для ведення органічного землеробства сільськогосподарські землі повинні відповідати певним вимогам щодо рівня їх забруднення шкідливими речовинами: пестицидами, важкими металами, радіонуклідами тощо. Фахівцями Інституту агрохімії і ґрунтознавства УААН було проведено аналіз еколого-токсикологічного стану орних земель України та виділені зони, придатні для вирощування екологічно чистої продукції [8]. Дослідження показали, що антропогенне забруднення територій в Україні має несучільний, а локальний характер. В Україні залишилось чотири невеликих регіони, де можливе вирощування екологічно чистої продукції на рівні найсуворіших світових стандартів [2]:

1) Північно-Полтавський – охоплює більшу частину Полтавської області, північно-західні райони Харківської області, південно-західні райони Сумської області, південно-східні райони Чернігівської області та східні райони Київської і Черкаської областей (лівобережна частина);

2) Вінницько-Прикарпатський – тягнеться широкою смугою близько 100 км від м. Попельня Житомирської області і простягається до півночі Вінницької, Хмельницької та Тернопільської областей у напрямку до м. Львова;

3) Південно-Подільський – включає невелику південно-східну частину Вінницької області, південно-західну частину Кіровоградської області, північ Миколаївщини і північну половину Одеської області;

4) Північно-східно-Луганський – охоплює Міловський і Новопсковський райони Луганської області.

Згідно Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року передбачено розширення виробництва органічної продукції, зокрема збільшення площ сільськогосподарських угідь, сертифікованих відповідно до органічних стандартів у 2015 р. до 5% і у 2020 р. – до 7%, проти 0,7% у 2010 р. та зростання частки органічної продукції у 2015 р. до 7 відсотків валової продукції, у 2020 р. – до 10 відсотків проти 5 % у 2010 р. [7].

Отже, на сьогоднішній день Україна має значний потенціал розвитку виробництва органічної продукції. Продукція органічного походження стає все більш привабливою як для європейського, так і для національного споживача. Враховуючи те, що Україна має потужний потенціал агропромислового комплексу, країна може стати одним із головних експортерів цієї продукції на ринку ЄС.

Також варто зазначити важливість державної підтримки даного сектору, так як вона є необхідною для розвитку органічного господарства та підвищення його конкурентоспроможності як на вітчизняному, так і на світовому ринку.

Список літератури

1. Беляєва Н. В. Сучасний стан виробництва органічної продукції в Україні та світі / Н. В. Беляєва // Інноваційна економіка. – 2013. – №1. – С. 151–155.

2. Відтворення родючості ґрунтів у ґрунтозахисному землеробстві / [під ред. М. К. Шикули]. – К. : Оранта, 1998. – 680 с.

3. Клітна М. Р. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні / М. Р. Клітна, І. А. Брижань // Ефективна економіка – 2013. – №10.

4. Офіційний веб-сайт Федерації органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua>.

5. Проблеми та перспективи розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні . Центр екологічного

землеробства «Південь Органік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance.mnau.edu.ua/>.

6. Україна – 20-та в світі за органічними угіддями [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agroportal.ua/ua/news/ukraina/ukraina-20ya-v-mire-po-organicheskim-ugodiyam/>.

7. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ - ІАЕИ, 2012. – 182 с.

8. Кисіль В.І. Біологічне землеробство в Україні: проблеми і перспективи / В. І. Кисіль. – «Штрих», 2000. – 161 с.

9. Veldstra M. D. Alexander C. E., Marshall M. I. To certify or not to certify? Separating the organic production and certification decisions. Food Policy. 2014. Vol. 49. P. 429-436.

10. Horrilloa A., Escribanoa M., Mesiasb F. Is there a future for organic production in high ecological value ecosystems? Agricultural Systems. 2016. Vol. 143. P. 114-125.